

VOORWOORD

Grenzend aan het Zoetermeerse Plassengebied ligt de waterrijke wijk Noordhove. De wijk is rijk aan jonge architectuur, natuur en cultuurhistorie. De veelzijdigheid van deze wijk kunt u beleven door op pad te gaan met één van de twee wandelroutes van deze wandelbrochure.

De eerste route 'Weids water wonen in Noordhove noord' laat u architectonisch zeer gevarieerde huizen in de directe omgeving van het water zien. De tweede route 'Oude polders grenzend aan een nieuwe plas' is een minstens zo interessante route die u leidt door ruige natuur en langs eeuwenoude cultuurhistorische plekken aan het water. Goed schoeisel is bij deze route een vereiste.

U krijgt tijdens deze wandeling de gelegenheid om het bewoonde en het onbewoonde deel van het Zoetermeerse Plassengebied te verkennen en te ontdekken.

Ik wens u mede namens de initiatiefnemers vanuit de gemeente Zoetermeer en Floravontuur Promotie Zoetermeer heel veel wandelplezier.

Frans Muijzers,
wethouder wonen en architectuur

ZOETERMEERSE PLASSENGEBIED

Weids waterlandschap met oude en nieuwe elementen

Nederland leeft met water en zo ook Zoetermeer. Bewoners van de Zoetermeerse wijken Noordhove en De Leyens kunnen dit beamen. Niet zelden worden zij in hun directe omgeving geconfronteerd met sloot, plas en gemaal. Bewoning waar de Zoetermeeders nu wonen begon ruim duizend jaar geleden. Vanaf het jaar 1000 trok men vanaf de kust en de rivieren dit gebied, de Wilde Venen, in om nederzettingen te stichten. Het was een drassig gebied met meren, riviertjes, moerassen en kreupelhout. Het Zoetermeerse meer was een meer temidden van die Wilde Venen. Nu is dat natuurlijke meer een polder: de Meerpolder. De huidige stad Zoetermeer ontleent haar naam aan het vroegere zoetwater meertje. De eerste bewoners visten en ontgonnen een klein deel van het moerasland grenzend aan het Zoetermeerse meer. Ze gebruikten in het begin de natuurlijke waterstroompjes om gebiedjes droog en dus geschikt te maken voor landbouw en veeteelt. Deze mensen konden nu wat vee laten grazen en graan telen. Door hen werden sloten gegraven om water uit het gebied te laten stromen en dijken of kaden gemaakt als waterkering tegen instromend water. Het waren de eerste ontginningen en droogmakingen.

Turf winnen

In de loop der tijd kregen omringende steden als Leiden, Delft en Gouda steeds meer behoefte aan turf. Iets waar het gebied rondom het Zoetermeerse meer heel rijk aan was. De eerste bewoners, vissers en boeren, gebruikten al turf als brandstof voor eigen gebruik. De veengrond bleek eigenlijk niet geschikt voor bijvoorbeeld korenteelt en er kwam een omslag van akkerbouw naar turfsteken als broodwinning. Het gevolg was dat men steeds meer veen ging afsteken. In eerste instantie groef men de veengrond in turven af tot aan het grondwater. Later vanaf circa 1530 ging men over op het zogenaamde slag-turven. Tot op de zeekei werd de natte veengrond onder de waterspiegel opgescheept, uitgebaggerd, en op hogere repen land, richels, te drogen gelegd. Het gevolg van dit uitvenen was dat eigenlijk de gehele omgeving van het Zoetermeerse meer onder water kwam te staan

en ook nog eens lager kwam te liggen dan dit natuurlijke meer. Alleen nog de hooggelegen wegen met bebouwing staken boven het water uit. Het droogmaken van het land was een volgende fase, die op kleine schaal met kleine molens al in de vijftiende eeuw begonnen was. Zo kon men van het ondergelopen natte land toch wat bouwland maken.

Het droogmaken

Van het grote droogmaken zien we in ons huidige landschap nog allerlei restanten. Het Zoetermeerse meer werd als eerste drooggemaakt. De drooglegging van dit natuurlijke meer in 1614-1616 was de allereerste drooglegging beneden het Amsterdamse IJ. Het resultaat mag er nog steeds zijn. Een prachtige eivormige polder waarin alleen veehouders hun

gang mogen gaan binnen vastgestelde regels. Zichtbare restanten in onze tegenwoordige omgeving zijn de ringdijk met de ringsloot die om de polder ligt, de gegraven tochten (sloten) én natuurlijk de molengang met drie afgeknotte molens, die toen ze er nog in volle glorie met wieden stonden, het water met schepraders uit het meer maalden. Toen het meer drooggemalen was hielden de molens de nieuw ontstane Meerpolder droog. Het droogmalen was eerst het werk van Hollands roemruchte en schinderachtige windmolens, maar werd later werk van stoommachines. Denkt u aan het stoomgemaal de Nieuwe Polder uit 1877. Nu gaat de aandrijving van bemalingsystemen veelal met dieselmotoren of elektrisch. Misschien wordt het wel weer opnieuw werk voor windmolens?

De Palensteine polder

Niet als het Zoetermeerse meer werd de Palensteine polder vanaf 1759 drooggemalen door een molendriegang waarvan de drie afgeknotte molens aan de Slootweg de meest markante restanten in het landschap zijn. De voormalige Palensteine polder bestrijkt het gebied tussen de Slootweg, de Zegwaartseweg, de Dorpsstraat en de Leidsewallenwetering. Drie wegen en één waterweg die al in de 12de en 13de eeuw, de tijd van de eerste ontginningen in de Wilde Venen, zijn ontstaan.

Zoetermeerse plas

Aan het eind van de jaren tachtig werd de Zoetermeerse plas vergroot. Deze zandwinplas van circa 50 ha was ontstaan aan het eind van de jaren zestig van de twintigste eeuw omdat voor de aanleg van de nieuwe wijken Buytenwegh, De Leyens en Seghwaert zand nodig was als ondergrond. Later was er zand nodig voor de aanleg van de woonwijken Rokkeveen en Noordhove. Opnieuw werd er zand gewon-

nen aan de rand van de Zoetermeerse plas en deze werd dus groter. Hierdoor verdween helaas een deel van de Leidsewallenwetering. Deze eeuwenoude Wetering sloot voorheen aan op de 'Palensteine' molengang én met een verlaat op de Elleboogse Wetering. Nieuwe plassen zijn voor dit stuk Leidsewallenwetering in de plaats gekomen: de Noordhovense plas en de Benthuiserplas. Deze nieuwe plassen zijn echter niet zo diep (én gevaarlijk) als de Zoetermeerse plas. Deze plassen zijn geen restanten van zandwinning. Het zijn ondiepe plassen die in een strenge winter voor schaatsplezier kunnen zorgen.

Prielenbos

Ten noorden van de Zoetermeerse plas ontstond per ongeluk een nieuw bos. De onbruikbare kleilaag boven de zandput werd ernaast (aan de noordzijde) opgespoten. Deze slikmassa bleek een goede voedingsbodem voor moerasplanten en wilgen die hier spontaan ontkiemden: het Prielenbos was geboren. Dit bos ontwikkelde zich tot een elzenbroekbos met een rijk gevarieerd planten- en dierenleven.

Twee wandelroutes

We kunnen tegenwoordig met recht spreken van het Zoetermeerse Plassengebied. Waar nieuwe, ruige natuur zijn kansen grijpt binnen de cultuurhistorische en waterbouwkundige kaders. Het wonen in de directe omgeving ervan is dan ook weids water wonen te noemen. Twee wandelroutes geven u een mogelijkheid dit gebied te verkennen. 'Weids water wonen in Noordhove noord' maakt een ronde langs de gevarieerde en aantrekkelijke architectuur van dit jonge woongebied aan het water. 'Oude polders grenzend aan een nieuwe plas' leidt u langs de cultuurhistorische elementen bij de Zoetermeerse plas en het Prielenbos.

Afstand:

Lengte: Route 1 5 kilometer
Route 2 3 kilometer

Beginpunt: Zie routebeschrijving

Eindpunt: Zie routebeschrijving

Horeca:

Aa-Zicht

Route 1

'Weids Water Wonen' in Noordhove Noord

Deze wandeling is bijzonder vanwege:

- Waterpartijen
- Architectuur

Afstand:

Lengte: 5 kilometer

Beginpunt:

Parkeerplaats scouting Pocahontas en hardloovereniging Roadrunners aan 'Het Lange Land'

Eindpunt:

Parkeerplaats scouting Pocahontas en hardloovereniging Roadrunners aan 'Het Lange Land'

Achtergrond informatie wandeltocht

1. Hier komt u langs het abrupte einde van de Leidsewallenwetering. Oorspronkelijk liep dit water door tot aan de Elleboogse Wetering. Het stond zo in verbinding met de Noord Aa. De drie schepradmolens die de Palensteine polder droog hielden sloegen het water uit op de Elleboogse Wetering. Van deze watermolens die door de komst van gemalen geen functie meer hadden, is, vanwege het onderhoud en de kosten, het bovenste deel met de wieden afgehaald. Afgeknotte of halve molens zijn de huidige goed bewoonbare herinneringen in het polderlandschap.
2. Let u hier even op de bijzonder vormgegeven huizen (rijtje van vier) aan de Lijnbaan van Oosterhuis Associates 2000.
3. U bevindt zich nu op een wooneiland. Dit eiland met de Bolstraschans, de Balthasarschans, Calandschans, Cruquiusschans, Van den Corputschans, Van Coehoornschans en de Corbuloschans

ontleent haar straatnamen heel toepasselijk aan waterbouwkundigen en cartografen. Dit wijkje ligt geïsoleerd op een vierkant eiland met een dijkje eromheen. Het grenst zowel aan de Noordhovenseplas als de Benthuiserplas en zeker gezien vanaf de Bolstraschans heeft u zicht op een kerktoren van het dorp Benthuisen.

4. Dit pad heet Vestingpad en ligt eigenlijk precies op de grens met de omringende gemeenten Benthuisen en Zoeterwoude. Het loopt voor een groot deel ook evenwijdig aan de eeuwenoude verbindingroute de Slootweg. Vanaf dit deel van het Vestingpad, kijkt u over de Noordhovense plas met daarachter de Zoetermeerse plas en u kijkt langs de Palensteine afgeknotte molens, het Noord Aa gebied in. Tot 1924 maalden de drie watermolens de Palensteine polder droog. Het Vestingpad is een lang pad dat ook nog helemaal om de Benthuiserplas heen loopt.